

sive in voluntate habere possimus, et l. de Grat. et lib. Arb., c. 4, ait, cavendum esse ne propter defendendum liberum arbitrium, ad vitam et bonam conversationem, cui merces æterna debetur, adiutorio et gratiæ Dei locus non relinquatur. Hoc autem in aliis locis ita exaggerat Augustinus ut interdum significet, sine gratia et charitate non posse opus bonum fieri, ut in eodem libro de Grat. et lib. Arb., c. 18, ait: *Quidquid se putaverit homo facere bene, si fiat sine charitate, nullo modo fit bene.* Hæc vero et similia verba intelligenda sunt de bonis operibus, quibus æterna redditur vita, ut capite octavo dixerat. Unde hic bene operari, idem est, quod meritorie operari. Atque ad eundem modum videtur explicandus Augustinus, libro de Grat. Christi, c. 26, cum ait: *Quid autem boni faceremus, nisi diligeremus? boni, scilicet meritorii: nam paulo superius dixerat: Quæ bona merita tunc habere poteramus, quando Deum non diligebamus.* Unde post illa superiora verba subjungit: *Etsi Dei mandatum videtur aliquando a non diligentibus, sed a timentibus fieri, tamen ubi non est dilectio, nullum bonum imputatur;* utique ad meritum. Et ita videtur clarum ex his locis, per bonum opus intelligere Augustinum opus meritorium aliquo modo.

7. *Exponuntur quedam verba Augustini difficilia.*—Addit vero Augustinus in hoc ultimo loco quedam verba quæ rem obscuram reddunt: *Nec recte bonum opus vocatur* (scilicet opus sine charitate factum) *quia omne quod non est ex fide, peccatum est: et fides per dilectionem operatur.* Significat ergo omne opus, quod non est ex fide per charitatem operante, esse peccatum. At verba hæc ab omnibus catholicis sunt pie exponenda, nisi velint duos errores damnatos Augustino tribuere, videlicet, omne opus peccatorum fidelium vel infidelium, peccatum esse. Dicit ergo, *non recte vocari opus bonum,* non quia non sit, sed quia non habet conditionem convenientem homini christiano: vel certe, quia tale opus regulariter non est bonum, non quia esse non possit, sed quia homo est tam fragilis, ut si vel fide careat, vel ex illa non operetur, prava aliqua intentione, vel fidei non conformi operari soleat, et in hoc sensu accipienda est probatio Augustini: *quia omne quod non est ex fide, peccatum est:* id est, quod est repugnans vel alienum a dictamine fidei, quale ordinarie esse solet opus infidelis vel peccatoris. Quanquam locus ille Pauli habeat alium sensum, forte veriore, ut supra dixi. Quod autem Augustinus etiam illo loco

nihil aliud intendat, patet, quia post illa verba iterum subjungit: *Gratiam Dei, qua charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, sic confiteatur, qui vult veraciter confiteri, ut omnino nihil boni sine illa, quod ad pietatem pertineat, veramque justitiam fieri posse non dubitet, ubi eandem limitationem et restrictionem adhibet.*

CAPUT XIV.

PROBATUR EADEM SENTENTIA AUCTORITATE PATRUM.

1. *Duplex argumentandi modus, directe ostensivus vel tantum indirecte.*—Hic etiam distingui potest duplex modus argumentandi supra insinuatus, scilicet, directe ostensivus, vel tantum indirecte. Et quidem de hoc posteriori modo jam aliquid ex Augustino retulimus. Hic vero addere possumus multas alias Augustini locutiones, quæ in hoc sensu accipiendæ sunt. Nam, quæst. 2, ad Simplicianum circa initium, ait: *Non quis se arbitretur, ideo percipisse gratiam, quia bene operatus est, sed bene operari non posse nisi per fidem perciperit gratiam. Incipit autem homo percipere gratiam, ex quo incipit Deo credere, vel interna, vel externa admonitione motus ad fidem.* Ubi non negat, ante perceptam gratiam posse hominem aliquid moralis boni operari, sed negat posse ita bene operari, ut gratiam mereatur. Et de hoc modo recte operandi bene dicit, neminem posse bene operari, nisi per fidem perciperit gratiam. *Percipere autem gratiam* hoc loco, non intelligitur de perceptione per infusionem gratiæ habitualis sanctificantis, quia constat ex doctrina Augustini non esse necessariam hanc gratiæ perceptionem ad omne meritum alicujus gratiæ et quia statim dicit, incipere hominem percipere gratiam, cum incipit Deo credere, quod sæpe sit ante gratiam sanctificantem. Nec etiam *percipere gratiam,* est tantum accipere vocationem, seu tactum gratiæ prævenientis, quia fieri potest, ut post illum tactum vel vocationem, aliquis non incipiat credere Deo. Igitur, *percipere gratiam,* est acceptare vocationem, seu excitationem gratiæ, quod facere incipit homo, quando incipit Deo credere. Et ideo recte dicitur homo, non posse bene, id est, meritorie operari, donec per fidem perciperit gratiam. Atque ita ipsemet declarat paulo inferius dicens: *Nemo credit, qui non vocatur. Misericors autem Deus vocat, nullis hoc vel fidei meritis largiens, quia merita fidei sequuntur vocatio-*

nem, potius quam præcedant; nisi ergo vocando præcedat miserecordia Dei, nec credere quispiam potest, ut ex hoc incipiat justificari et accipiat facultatem bene operandi utique meritorie, vel prout expedit ad vitam æternam, hanc enim facultatem accipit homo per vocationem. Atque eodem sensu ait inferius: Cui misericors erit Deus, ut eum vocet, misericors miserebitur ejus ut credat, et cui misericors fuerit, ut credat misericordiam præstabit, hoc est, faciet eum misericordem, ut etiam bene operetur. In eodem profecto sensu, id est, ut misericordiam operetur, prout oportet in ordine ad vitam æternam. Et ideo infert, neminem posse gloriari, quod per opera misericordiæ Deum promeruerit: quia ipsa opera misericordiæ sunt ex gratia illa, scilicet quæ aliquid apud Deum promereri possunt.

2. Eodem sensu accipiendum est, quod in epist. 143, circa finem idem Augustinus ait, loquens de fide, quæ per dilectionem operatur: *Sine qua et antequam omnino nulla cujusquam bona opera existimanda sunt: quoniam omne quod non est ex fide, peccatum est.* In quibus verbis fateor (sicut in præcedentibus) sententiam esse facilem, rationem vero difficilem. Verum est enim, sensu explicato, talia opera non esse existimanda bona in foro Christiano (ut ita dicam) id est, ea bonitate, quæ ad vitam æternam conferat. Cum autem proxime additur, *quia quod non est ex fide, peccatum est,* in aliud extremum incidere videtur: nam inter peccatum et opus pietatis datur medium, bonum opus morale naturæ consentaneum: at Augustinus hoc medium agnoscere non videtur: nam ex uno extremo aliud probat. Ab omnibus autem est illa ratio, vel non admitenda, vel moderanda, ac pie explicanda, vel modo paulo antea dicto, vel certe, ut dicatur tale opus esse peccatum improprie, quia peccato conjunctum et in statu peccati et a gratia alienum, vel quia non est actus virtutis simpliciter atque ita latissime peccatum. Sic enim idem Augustinus, lib. 19, de Civit., cap. 25, virtutes, etiamsi propter se ipsas appetantur, si ad Deum non referantur, ait esse instantes et superbas, ac proinde, *Non virtutes, sed vitia judicanda esse.* Et lib. 4, contra Julianum, cap. 13, dicit, sine fide nullam esse veram virtutem. Quod explicans ait: *Recte admoniti sumus sic amare sapientiam, ut eam nobis thesaurizare avidissime cupiamus, atque ut nobis magis, magisque acquiratur, nec aliqua ex parte minuatur perferamus molestias et libidines refrenemus, etc.* Quod cum facimus, ideo

veram virtutem habemus: quia verum est propter quod facimus, id est, hoc naturæ nostræ consentaneum est ad salutem et veram felicitatem. Unde inferius infert: *Si ergo ad consequendam veram beatitudinem nihil prosunt homini virtutes, nullo modo sunt vere virtutes.* Quod late ibi prosequitur.

3. At vero interdum insinuat, ideo non esse veras virtutes, quia sunt peccata ex intensione pravi finis, vel omissione debiti finis. Sed hoc regulariter intelligendum est, non semper, quia non est absolute necessarium, ut infra ostendam. Et ita sensit de virtutibus Romanorum idem Augustinus, libro 1, de Civitate, capite decimo quinto et sequentibus. Aliquando etiam indicat, nullum esse bonum opus et sterile (quod dicebat Julianus), id est, non aptum ad meritum. At hoc intelligendum est de bono completo et integro, quod operantem constituit simpliciter bonum, sic enim inquit: *Fieri non potest, ut steriliter boni simus, sed bonum non sumus, quidquid steriliter sumus:* Et infra: *Nullo igitur modo homines sunt steriliter boni, sed qui boni non sunt, possunt esse alii minus, alii magis mali.* Itaque opus bonum potest esse sterile: homo autem bonus non potest esse sterilis, quia nemo sine fide et gratia potest esse simpliciter bonus: si autem homo habet fidem et gratiam, non potest non fructuose operari, si tamen ut talis est, operetur, quod moraliter loquendo, non potest non interdum præstare. Denique hac ratione, respiciendo ad personas displicet Augustinus, lib. 1. *Retract., cap. 3,* quod in libris de Ordine dixerit, *Philosophos non vera pietate præditos virtutis luce fulsisse.* Et libro de Continentia, in fine, dixit: *Continentiam sine fide, non esse veram continentiam, quoniam est peccatum.* Non enim hæc dicebat Augustinus, quia nullum honestum opus in his hominibus inveniri poterit, sed quia rarum erat et ideo veram et absolutam virtutem generare non poterat, vel quia tot peccatis, vel pravis intentionibus fœdabatur, ut vix purum inveniretur.

4. *Insignis locus.*—Constabit autem hoc evidentius, accedendo ad alium modum probandi ostensive hanc veritatem ex Patribus disserte distinguentibus inter duo genera boni operis, aut consentaneum tantum naturæ, vel fidei; in quo est insignis locus apud Augustinum, lib. de Spiritu et litter., cap. 27 et 28. Ubi, ut supra dixi, admittit verba illa Pauli: *Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt, faciunt:* posse intelligi de gentibus per solas naturæ vires in ipsa suæ vitæ impietate ali-

quid boni per rationem naturalem dictante, facientibus. Nam de eis (inquit) *quædam facta legimus vel novimus, vel audivimus, quæ secundum justitiæ regulam, non solum vituperare non possumus, verum etiam merito, recteque laudamus.* Declarat autem se loqui de bonis operibus non tantum ex objecto, sed etiam ex omnibus circumstantiis. Nam subdit: *Quamquam se discutiatur, quo fine fiant, via inveniuntur quæ justitiæ debitam laudem, defensionem mercantur.* Ubi cum dicit *via*, fatetur aliquando contingere, et tacite explicat alia loca, quæ videntur contraria, ut de his, quæ frequentius accidunt, intelligantur. Quomodo autem id fiat per naturæ vires, declarat, *quia non usque adeo in anima humano imago Dei terrenorum affectuum labe ita detrita est, ut nulla in ea velut externa lineamenta remanserint.* Et infra de Judæis, quantumvis in lege sua corruptis moribus viventibus, eandem vim naturæ in eis mansisse, dicit: *Nam et ipsi homines erant (ait) et vis illa naturæ inerat eis, qua legitimum aliquid anima rationalis et sentit, et facit: sed pietas quæ in aliam vitam transfert beatum, et æternam legem habet immaculatam, etc.* Ac tandem infra sic scribit: *Sicut non impediunt a vita æterna justum quædam peccata venialia, sine quibus hæc vita non ducitur, sic ad salutem æternam nihil prosunt impio aliqua bona opera, sine quibus difficillime vita cujuslibet pessimi hominis invenitur.* Quid clarius?

5. Est præterea insignis sub nomine Augustini locus, lib. 3, Hipognosticon, parum a principio, ubi cum dixisset: *Peccatum liberum arbitrium hominis possibilitatis bonum perdidit non nomen et rationem,* ad explicandum quid intelligat per possibilitatis bonum subdit: *Esse fatemur liberum arbitrium omnibus hominibus habens quidem judicium rationis, non per quod sit idoneum, quæ ad Deum pertinent, aut inchoare, aut certe peragere, sed tantum in operibus vitæ præsentis, tam bonis, quam malis.* Fatetur ergo non amisisse hominem liberum arbitrium per peccatum Adæ quoad possibilitatem omnis boni, sed retinuisse illam, saltem in operibus vitæ præsentis, etiam bonis. Dices, loqui tantum de bonis operibus, non quidem bonitate morali, et honesta, sed tantum naturali, id est, secundum convenientiam ad naturæ commoditatem, hoc enim indicant verba et exempla, quæ subjungit, dicens: *Bonis dico quæ de bono naturæ oriuntur, id est, velle laborare in agro, velle manducare, et libere, velle habere amicum, velle habere indu-*

menta, velle fabricare domum, uxorem velle ducere, pecora nutrire, artem velle discere diversarum rerum bonarum, velle quidquid bonum ad præsentem pertinet vitam, quæ omnia non sine gubernaculo divino subsistunt, imo ex ipso, et per ipsum sunt, et esse ceperunt.

6. *Excluditur effugium.*—Dico tamen, Augustinum evidenter loqui de his omnibus, quatenus bene moraliter per rationem naturalem fieri possunt. Primo quidem, quia nisi talia sint opera, non possunt dici simpliciter bona, nec a malis distingui. Secundo, quia per mala opera intelligit ea, quæ sunt moraliter mala, ut exemplis ostendit et concludit dicens: *Quidquid non licet, vel non expedit operari.* Ergo e contrario per bona opera intelligit ea, quæ licet operari, et prout licet, ac expedit: quia si aliter fiat, non est bonum bibere vel comedere, aut uxorem, vel amicum habere. Tertio, quia etiam hæc bona opera bene moraliter facta, de bono naturæ oriuntur, et ut sic etiam pertinent ac bonum vitæ præsentis: nam hæc etiam ipsa, si non bene fiant, in magnum malum, et incommodum vitæ præsentis redundant.

7. Quarto confirmat hoc idem Augustinus in alio loco, libro de Perfectione justitiæ, ubi occurrens Cælestio, qui objiciebat illud Pauli, *Quod vult faciat*, ut probaret et bonam voluntatem haberi posse sine gratia, ita respondet: *Videte obsecro quale sit, volenti, et currenti, misericordiam Dei non esse necessariam, quæ illum etiam prævenit ut curreret: quia de quodam ait Apostolus. Quod vult faciat, ibi (ut arbitror ubi sequitur) et dicit, non peccat si nubat: quasi pro habendum sit velle nubere, ubi de adjutorio divinæ misericordiæ operosius disputatur. Aut vero ibi prodest aliquid velle, nisi Deus providentia, qua gubernat omnia, marem, feminamque conjungat.* Ubi constat, ex sententia Augustini posse hominem velle nubere, ita ut non peccet sicut Paulus dicit, sine speciali adjutorio divinæ gratiæ. At vero, ut illud velle sine peccato sit, oportet ut bene etiam ex circumstantiis fiat, atque adeo simpliciter honeste ac bene moraliter. Maxime cum non possit aliter in individuo fieri, nisi aut peccando, aut bene simpliciter. Estque hic valde notanda illa Augustini sententia, quod, *Ubi operosius disputatur de necessario adjutorio divinæ gratiæ, hujusmodi velle, etiamsi honestum, et sine peccato sit, non cadit sub talem disputationem, quia non pro magno, (id est, quasi pro nihilo) reputatur, si aliquid altius in eo non inveniatur.*

8. Non tamen omittam in his Augustini testimoniis ulterius ponderare verba illa, quibus in utroque loco significat, hæc ipsa bona moralia et naturalia esse divinæ providentiæ beneficia, et eo titulo Deo tribuenda principaliter, et inter ejus dona esse computanda, et interdum fortasse esse specialia, etiamsi ad dona gratiæ non pertineant. Hoc indicant in priori loco verba illa: *Quæ omnia non sine gubernaculo divino subsistunt, imo ex ipso et per ipsum sunt vel esse ceperunt.* Et similia fere sunt in fine posterioris testimonii, per quæ respondet tacitæ objectioni, ne homo putet posse sibi tribuere aliquid boni, quod a Deo non receperit, quia unumquodque bonum a Deo semper est, cum debita proportione; bonum ordinis naturalis a Deo auctore et provisoro naturæ, bonum autem gratiæ altiori ratione. Inter bona autem naturalis ordinis, quæ in Deum ut provisorum naturæ referenda sunt, computat Augustinus bonum opus morale præcise spectatum, ut consentaneum naturæ rationali. Bona autem simpliciter vocat opera quæ ad veram sanctitatem conferunt, unde inferius concludit: *Est igitur liberum arbitrium, quod quisquis esse negaverit, catholicus non est: et quisquis sic esse dixerit quod sine Deo bonum opus id est (nota declarationem) quod ad ejus sanctum propositum pertinet, neque incipere, neque perficere possit, catholicus est.*

9. Est præterea de hac re illustris locus Augustini in epistola centesima tertia. Ubi refert Polemonem intemperantem et incontinentem hominem opera et suasionem Xenocratis fuisse ad meliorem mentem conversum: et subdit: *Non ita, ut Deo fuerit acquisitus, sed tantum a dominatu luxuriæ liberatus.* Et tamen de hoc ipso effectu subjungit: *Tamen, nec id ipsum quidem quod in eo melius factum est, humano operi tribuerim, sed divino.* Quod autem non de opere gratiæ, sed naturalis providentiæ dixerit, declarat ratio quam subjungit: *Ipsius namque corporis, quod est infimum nostrum, si qua bona sunt, sicut forma, vires et salus, et si quid ejusmodi est, non est nisi ex Deo creatore ac perfectore naturæ, quanto magis animi bona donare nullus alius potest? Quid enim superbius vel ingratius cogitare potest humana recordia, si putaverit cum carne pulchrum faciat Deus hominem, animo castum ab homine fieri? Hæc enim ratio optime probat, Deum ut auctorem et perfectorem naturæ conferre hujusmodi donum. Addit vero statim Augustinus testimonium Sapientis, Sapientiæ, 8 cap.: *Nemo esse potest continens, nisi Deus det.* Quod idem Au-*

gustinus, et cum eo omnes theologi frequentissime explicant de donatione per gratiam. Sed utrumque potest sub eodem loco comprehendere, nimirum quod et continentiam donum perfectum immaculatum lethali culpa sit donum gratiæ, et quod imperfectum, et quoad unum vel alium actum sit donum Dei, ut auctoris naturæ. Sic enim solet Augustinus de donis gratiæ interpretari illud Romanorum, 11 cap.: *Ex ipso, per ipsum et in ipso sunt omnia.* Cum tamen etiam extendatur ad bona ordinis naturæ, ut in citato testimonio de Spiritu et litter., idem Augustinus attigit. Addit vero statim Augustinus: *Polemon ergo, si ex luxurioso continens factus, ita sciret cujus esset hoc donum, ut cum abjectis superstitionibus gentium pie coleret, non solum continens, sed etiam veraciter sapiens et salubriter religiosus existeret, quod ei non tantum ad præsentis vitæ honestatem, verum et ad futuram immortalitatem valeret.* Unde constat, Polemonem illum fuisse gentilem, nihilque de fide veri Dei cogitasse: ideoque ejus continentiam qualemcumque (nam sine dubio non potuit esse valde perfecta) ad solam honestatem vitæ præsentis pertinuisse: et ideo fuisse donum Dei auctoris naturæ: non vero propriæ gratiæ, quæ secundum Augustinum cum vera fide incipit, et continentiam elevat ad fructus æternæ vitæ.

10. Accedit, hanc fuisse communem sententiam Patrum, qui Augustinum præcesserunt, et in eadem permansisse illos, qui post eum secuti sunt, eique in doctrina de gratia maxime adhæserunt. Prior pars, quantum attinet ad Græcos Patres, ostendi potest a fortiori ex dictis in capite septimo, ubi præcipue adduximus Chrysostomum et Marcum Eremitam, qui tantum videntur libero arbitrio tribuere, ut non desint qui eis imponunt, quod in errorem Semipelagianorum inclinaverint: nos vero et ab errore illo eos defendimus, et plura loca adduximus, in quibus aliquid boni posse hominem per vires naturæ operari, pro certo habent. Ad idemque ibidem adduximus Nazianzenum, Clementem Alexandrinum et Damascenum, etiam Græcum, licet Augustino posteriorem. Possumusque hic addere eundem Chrysostomum, homilia 67, ad Populum, ubi ait, nullum esse adeo malum, qui non interdum aliquid boni naturæ ductu operetur, cujusque in hac vita aliquid præmium a Deo non recipiat, quia in alia puniendus est. Idem habetur nomine Chrysostomi in homilia 26. Imperfecti in Matth. quatenus ibi dicitur, infideles interdum operari aliquid bonum, na-

turali bono motos, Basilius, homilia sexta in caput primum Genes., dicit, esse in nobis aliquas virtutes secundum naturam, ad quas *Familiaritas ex ipsa natura inest*. Qua sententia usus est etiam Damascenus, lib. 3, de Fide, cap. 14. Ex latinis vero Hieronymus expresse hanc sententiam docuit, in cap. 4 et 5, ad Gal. Nam in priori loco dicit, homines carentes fide operari interdum aliquid *Sancte*, id est, *honeste*, et sine peccati macula et plane significat id facere sine gratia solo ductu naturæ. In alio vero loco, sine fide dicit, esse posse bona opera, sicut fides potest esse sine charitate, ita illa bona opera sine fide mortua esse. Ambrosius, libro 4, de Abraham, capite secundo, sensit. Regem Ægypti ductu naturæ recte se gessisse cum Abraham et ab adultério abstinuisse. Et similia frequentia sunt in antiquis Patribus.

11. Post Augustinum vero Prosper, libro contra Collator., cap. 26, agnoscit, etiam post peccatum habere hominem rationem, per quam possit aliqua opera facere, *quæ præsentem vitam honestare possunt, æternam autem vitam conferre non possunt*. Similiter Fulgentius, lib. de Incarnatione et Gratia, cap. 26, dicit esse posse in infidelibus, aut peccatoribus aliqua bona opera: quæ, quia vel ex charitate non fiunt, vel etiam neque ex fide, ad salutem non prosunt. Clarius Gregorius, hom. 27, in Evangelia distinguit dilectionem naturalem, a dilectione charitatis: *Aliud (inquit) est, quod sponte impenditur naturæ, aliud quod ex charitate debetur obedientiæ*. Et utramque dicit esse bonam in suo ordine, quia posteriorem Christus maxime commendat: priori autem, ut ait: *Sacra eloquia non contradicunt*. Quam distinctionem et doctrinam amplexus est Rupertus super Joann., cap. 45, et Ecclesiæ usu et communi consensu est recepta. Ac denique, quod caput est, Pius V et Gregorius XIII, illam probarunt in bulla contra Michaellem Baium. In qua bulla sententiam hanc, de potestate liberi arbitrii ad faciendum aliquod opus morale simpliciter bonum et honestum, absque speciali auxilio gratiæ, vel confirmant et approbant dicti Pontifices, vel certe plurimum ei favent. Eorum tamen sententiam commodius, capite decimo sexto, referemus.

CAPUT XV.

RATIONE COMPROBATUR EADEM SENTENTIA.

1. *Duobus modis potest ostendi hæc veritas*. — Duobus modis possumus veritatem hanc ratione suadere, indistincte, scilicet et per media quasi extrinseca quæ magis declarent illam veritatem per se spectatam, esse credibilem, verisimilem et plausibilem, ac favorabilem naturæ, si gratiæ non repugnet, sicut revera non repugnat: vel directe ostendendo, ac demonstrando a priori eandem veritatem.

2. *Primus modus*. — Priorem igitur probandi rationem ita declaro, quia hæc sententia nihil omnino declinat in errorem Pelagii, vel reliquiarum ejus, disceditque ab alio extremo errore Lutheri asserentis, liberum arbitrium post peccatum Adæ ad nihil, nisi ad peccandum valere: mediaque via incedit, quæ et est satis consentanea ipsi naturæ secundum se, et secundum id quod a Deo habet, spectatæ et in laudem ipsius creatoris cedit, et Christo Redemptori et gratiæ ejus non præjudicat: ergo omnino præferenda est. Antecedens quoad primam partem de errore Pelagii satis constat ex doctrina Conciliorum et Patrum, quam adduximus: et quia nullus eorum reprehendit Pelagianos, aut Massilienses, eo quod dicerent, posse homines aliquod bonum opus per liberi arbitrium efficere: sed quia dixerunt, posse hominem omnia præcepta implere, vel innocentem vitam agere, vel suis viribus gratiam emereri et negotium salutis inchoare, a quibus omnibus valde aliena est illa sententia. Et quamvis interdum reprehendant Pelagium, quod negaverit esse necessarium auxilium gratiæ ad singula opera, loquuntur plane de operibus pietatis et ad salutem æternam conducentibus, ut visum est. Et in responsione ad argumenta iterum dicitur, ubi alium etiam sensum attingemus.

3. Quoad alteram vero partem de errore Lutheri et hæreticorum hujus temporis, certissimum est, eos hoc colore commendandi gratiam et redemptionem Christi, ita exaggerare lapsum Adæ, ut imaginem Dei in hominis natura impressam delevisse et vires liberi arbitrii, præsertim ad bonum operandum, prorsus abstulisse dicant. Et ideo in scholasticos doctores acriter invehuntur, eo quod communiter asserant manere in homine lapso vires arbitrii ad faciendum aliquod opus morale sine aliqua peccati macula, si quod in se est

faciat, bene utendo ratione naturali et sua libertate. Videntur autem hi hæretici dogma illud introduxisse, ut omnia hominum merita, omnes dispositiones ad gratiam et consequenter necessitatem bonorum operum e medio tollerent. Ac denique, ut libertatem arbitrii, etiam in operibus bonis, vel gratiæ, omnino negarent: quia (ut aiunt) voluntas hominis per peccatum adeo imbecillis relicta est, ut nisi Deus illa utatur ut instrumento inanimum, nihil boni operari possit: si autem illa non utatur, malum ex necessitate operetur. A quibus omnibus erroribus tam longe abest dicta sententia, ut non solum in re ipsa, verum nec in loquendi modo velit cum his hæreticis convenire.

4. Unde manifesta est alia pars, hanc scilicet sententiam mediam et securam tenere viam, quam esse consentaneam naturæ facile patet, quia spectat ad perfectionem ejus et non excedit ejus limites ut ex sequenti discursu constabit. Quam perfectionem habet hæc natura a Deo, sine cujus proportionali concursu illa uti non potest: pertinetque ad divinam bonitatem et providentiam, ut hunc generalem influxum naturæ a se creatæ non neget, quantumvis peccato infecta sit: ideoque etiamsi opus aliquod bonum per vires liberi arbitrii facere possit, non ideo sine Dei proportionato auxilio id facere potest: atque ita totum in laudem auctoris naturæ redundat. Ac denique sicut gratiæ Dei hoc non præjudicat, ita nec Christi redemptioni; quia (ut ait Augustinus, Epistola centesima quinta): *Christus non pro multis mortuus est, ut homines conderentur, sed pro impiis mortuus est, ut justificarentur*. Quibus verbis significat, Christi redemptionem supponere naturalia dona et superaddere supernaturalia, ut naturam sublevent et juvent ad operandum, et impedimentum peccati naturæ superadditum auferant. Non ergo fit injuria redemptioni Christi per hoc, quod aliqua scintilla naturalis boni etiam liberi et moralis, post peccatum mansisse fateamur.

5. *Posterior probandi modus*. — Posterior probandi modus ostensivus est, quia causa habens vires sufficientes ad aliquem effectum, potest interdum per easdem vires effectum illum efficere non obstante superveniente obstaculo, quod licet aliquantulum impediatur, vires tamen intrinsece non minuat, nec resistantiam insuperabilem inducat, nec conditionem aliquam simpliciter necessariam ad tale opus auferat, vel semper impediatur. Sed liberum arbitrium in natura lapsa ita compara-

tur ad actus bonos moraliter, proportionatos naturæ: ergo. Major declaratur exemplo potentiae rationalis affectæ habitu inclinante illam ad alteram partem: hæc enim potentia habet ex se et in suo ordine sufficientes vires ad actum oppositum: habitus vero superveniens impedit aliquantulum ne operetur actum habitui contrarium: Tamen, quia hoc impedimentum non minuit intrinsece vires potentiae, nec resistit insuperabiliter contrariae inclinationi ejusdem potentiae, nec aufert conditionem necessariam ad operandum, potest talis potentia, non obstante habitu, actum illi contrarium suis viribus elicere. Et ratio est, quia causa per se sufficiens et non impedita, et habens omnes conditiones requisitas ad agendum, potest suum effectum efficere, cum communi primæ causæ influenza. Imo, si sit causa non libera, statim efficiet illum, quantum et quomodo potest: ergo si sit libera, poterit, saltem si velit, talem effectum præstare: si autem potest cum communi influenza id facere, non est illi necessaria specialis gratia, ut id faciat.

6. Superest, ut subsumptam propositionem probemus, scilicet, liberum arbitrium in natura lapsa comparari ad actus bonos morales (per se loquendo) ut causam habentem sufficientes vires ad talem effectum in particulari, et non semper habens insuperabile impedimentum, vel defectum alicujus conditionis necessariæ ad operandum. Probatur autem hoc, quia imprimis voluntas humana per se et intrinsece spectata in sua pura natura, vel in statu integræ naturæ habet vires sufficientes ad opus morale bonum et bene perficiendum. Duplicem enim facultatem, seu vim necessariam ad hujusmodi actus considerare possumus: unam ex parte voluntatis ipsius, eique realiter, atque intime convenientem, quam possumus physicam appellare, quia illa est causa vere ac realiter efficiens talem actum: alias facultas est ex parte intellectus et judicii, seu propositionis ejus quam possumus morale vocare: quia non est physice efficiens voluntatis actum, sed tantum metaphorice movens et excitans, consulens, et quasi suadens. Virtus ergo physica voluntatis illi intrinseca et connaturalis respectu talis actus proportionata est et sufficiens: alias talis actus per se spectatus non esset naturalis homini, nec proportionatus illi, sed superans naturam ejus: ergo necesse est ut natura hominis, vel integra vel pura, habeat sufficientes vires physicas ad talem actum. Atque eadem ratione habet